

Đây là vụ kiện khá đặc biệt khi lần đầu tiên xem xét sự đồng cớ của Phi Luật VII của Tòa Trọng tài luật biển quốc tế; lần đầu tiên do một bên đơn phương kiện và vi phạm giới thích và áp dụng Công ước Luật Biển (UNCLOS). Trung Quốc từ chối không tham gia vụ kiện những thoả hiệp quan tâm sâu sắc khi công bố tài liệu lập trình tháng 12/2014 và hai tháng của Hội đồng Trung Quốc tại Hà Lan gọi là Tòa.

Ngày 7/7/2015 Tòa trọng tài thường trực (PCA) tại La Haye bắt đầu nghe điều trần của Philippines [\[1\]](#) và khi những Tòa có thẩm quyền xem xét các điểm nội dung Philippines kiện yêu sách của Trung Quốc ở Biển Đông (đơn nộp vào tháng 1/2013). Phiên điều trần đã kết thúc ngày 13/7/2015. Thông báo của Tòa Trọng tài PCA cho biết Philippines sẽ tiếp tục đề trình lên Tòa bản phúc đáp các câu hỏi sau phiên điều trần vào ngày 23/7/2015. [\[2\]](#) Tòa cũng dành quyền cho Trung Quốc có câu hỏi gọi bản viết bình luận các vấn đề nảy sinh trong phiên điều trần cho đến hết ngày 20/8/2015.

Vụ kiện được kỳ vọng

Đây là vụ kiện khá đặc biệt: lần đầu tiên xem xét sự đồng cớ của Phi Luật VII của Tòa Trọng tài luật biển quốc tế; lần đầu tiên do một bên đơn phương kiện và vi phạm giới thích và áp dụng Công ước Luật Biển (UNCLOS). Trung Quốc từ chối không tham gia vụ kiện những thoả hiệp quan tâm sâu sắc khi đưa ra tài liệu lập trình tháng 12/2014 [\[3\]](#) và hai tháng của Hội đồng Trung Quốc tại Hà Lan gọi là Tòa. Việc không tham gia của một bên không ngăn cản Tòa hợp đồng quy định đơn có thẩm quyền xem xét đơn kiện hay không. Vụ kiện diễn ra trong khi nguyên trạng của Biển Đông đang bị đe dọa phá vỡ sau các công trình xây dựng đảo nhân tạo của Trung Quốc gây quan ngại cho các nước. Philippines đòi hỏi các vùng biển theo quy định UNCLOS, dựa trên nguyên tắc “đất thuộc quyền biển”; các đảo có lãnh hải 12 hải lý, vùng đặc quyền kinh tế 200 hải lý và thềm lục địa. Đá, bãi cạn nứa nãi nứa chìm và các bãi

ngay không có quy định nào coi như các đảo. Yêu sách của Trung Quốc là đảo ngấn đất khúc chín đảo gây nhiễu tranh cãi: không tên và đảo trên các quy định lịch sử, cách xa đất liền Trung Quốc đến 700-800 hải lý. Bộ Ngoại giao Mỹ cũng đã có tài liệu lên án đảo chín đảo tháng 12/2014. [\[4\]](#) Các nước có

quyền lợi trong khu vực đang có những biến động liên quan và cũng có quyền phòng. Vì vậy, dù là phiên họp kín, Tòa đã chấp thuận yêu cầu cho đi đến các nước Việt Nam, Thái Lan, Malaysia, Indonesia và Nhật Bản tham dự. Về mặt tình cảm, nhiều nước mong muốn kết quả vụ kiện sẽ có lợi cho Philippines, tạo tiền lệ cho các nước như đi kháng hiệu quả với sự liên kết của nước lớn, tăng niềm tin vào cơ chế giải quyết tranh chấp của luật quốc tế. Song Tòa trọng tài phải có trách nhiệm quyết định thẩm quyền của mình dựa trên cơ sở sự kiện, bằng chứng và pháp lý được chứng minh một cách công bằng. Philippines chỉ có thể đạt được một tiêu chuẩn tuyên bố đảo chín đảo và các hành động liên quan, tôn tạo đảo nhân tạo, mở rộng các vùng biển tranh chấp của Trung Quốc ở Biển Đông là phi pháp khi đưa ra được các bằng chứng thuyết phục Tòa. Vụ kiện về thẩm quyền là nút thắt quyết định để mở ra khả năng xem xét cơ thể đảo kiện 13 điểm nội dung của Philippines đã gửi Tòa tháng 1/2013.

[\[5\]](#)

Việc kiện của Philippines

Do báo cáo của Trung Quốc về điều 298 của UNCLOS, (các tranh chấp liên quan đến chủ quyền không thuộc thẩm quyền xét xử của Tòa), Philippines sẽ phải chứng minh các nội dung đảo kiện chỉ liên quan đến giải thích và áp dụng Công ước UNCLOS.

Philippines đã cử một đoàn hùng hậu đến La Haye, gồm 60 đại biểu trong đó có Tổng chưởng lý với vai trò đại diện Nhà nước tại Tòa, hai thẩm phán Tòa án tối cao, Chủ tịch Hội viện, Bộ trưởng Văn phòng, Quốc phòng, Ngoại giao, Tội phạm, Hội đồng Hague. Về việc được tranh luận bởi hai luật sư Mỹ Paul Reichler và Lawrence Martin trong công ty luật Mỹ có kinh nghiệm Foley Hoag có trụ sở tại Washington. Ba chuyên gia trẻ Việt, giáo sư luật quốc tế bao gồm một người Mỹ và hai người Anh hỗ trợ.

Bộ trưởng Ngoại giao Albert del Rosario đã đưa ra niềm tin làm cơ sở mà Philippines tin rằng Tòa có thể tuyên bố thẩm quyền:

1. Trung Quốc không có quy định thực hiện những gì họ gọi là "quy định lịch sử" trên các vùng biển, đáy biển, lòng đất dưới đáy biển bên ngoài giới hạn các quy định được phép của mình theo Công ước; Cái gọi là đường đứt khúc chín đoạn không có cơ sở nào theo luật quốc tế nhằm mục đích xác định các giới hạn yêu sách của Trung Quốc về "quy định lịch sử";

3. Các thực thể khác nhau mà Trung Quốc lấy làm cơ sở để khẳng định yêu sách của mình ở Biển Đông không phải là đảo có quy định được hưởng một vùng đặc quyền kinh tế hay thềm lục địa. Hơn thế, một số chỉ là "đá" đúng ý nghĩa của Điều 121, khoản 3; số khác là các bãi lún lúc chìm; và còn lại là các bãi ngầm. Kể từ trước, không có quốc gia nào trong chúng có khả năng tạo ra các danh nghĩa bên ngoài phạm vi 12 hải lý và một số còn không tạo ra danh nghĩa nào. Hoạt động liên tục tạo đảo gần đây của Trung Quốc không thay đổi hợp pháp tính nguyên gốc và đặc điểm của các thực thể này;

4. Trung Quốc đã vi phạm Công ước bằng cách ngăn cản Philippines thực hiện các quy định chủ quyền và quyền tài phán của mình; và

5. Trung Quốc đã làm hại môi trường biển khu vực, vi phạm UNCLOS, khi phá hủy các rạn san hô ở biển Biển Đông, bao gồm cả các khu vực trong vùng đặc quyền kinh tế của Philippines, và bị hoạt động đánh bắt cá hủy diệt và nguy hiểm cũng như khai thác các loài có nguy cơ tuyệt chủng. Chuyên gia Philippines ước tính rằng công việc của Trung Quốc có thể đã gây hại 311 ha rạn san hô, với thiệt hại lên tới hơn 352.000 USD.

Trong hơn hai thập kỷ, Philippines đã theo đuổi một tiêu chí quy tắc hòa bình tranh chấp trên cơ sở các nguyên tắc đã được xác lập của luật quốc tế, đặc biệt là Công ước UNCLOS và các công pháp song phương, khu vực và đa phương song không có kết quả. Hai sự kiện mới đã làm nổi bật vấn đề. Năm 2009, Trung Quốc lưu chiểu bên đường đứt khúc chín đoạn tại Liên Hợp Quốc và ngăn cản Philippines thực hiện các dự án khai thác dầu khí lâu dài tại các khu vực hoàn toàn nằm trong phạm vi đặc quyền kinh tế 200 hải lý và thềm lục địa. Năm 2012, Trung Quốc xua đuổi ngư dân Philippines khỏi Scarborough, nơi họ đã có bao nhiêu thập kỷ đánh bắt cá mà không có sự phản đối nào từ Bắc Kinh. Trung Quốc đã sử dụng lực lượng áp đảo và đe dọa về lực lượng theo đuổi các hoạt động của mình tại các khu vực biển tranh chấp. Philippines chỉ có thể vi phạm luật pháp quốc tế và giới pháp pháp lý

là c ý

đi cùng. Đây không phải là tuyên bố của Philippines chống lại Trung Quốc mà là mong muốn làm sáng tỏ và bảo vệ các quy định và tinh thần của UNCLOS.

Sau vụ kiện kiện tháng 1/2013, Philippines đã đưa thêm hai điểm mới để tăng khả năng thuyết phục Tòa ra phán quyết có thẩm quyền. Thứ nhất, theo Philippines, quy chế pháp lý của một thực thể (đảo, đá, bãi...) theo Công ước và các vùng biển mà nó có khả năng tạo ra không phải thuộc vào việc xác định thực thể quy định của một quốc gia trên đó. Nghĩa là nếu một thực thể được Tòa cho là đá, thì theo giới thích Công ước, nó sẽ có lãnh hải 12 hải lý mà không cần xác định nó thuộc quốc gia nào. Vì thế Tòa trọng tài không cần xét đến chế quyền khi xem xét đến kiện của Philippines. Ngoài ra, Philippines cho rằng trong luật pháp quốc tế có nguyên tắc được xác lập rõ ràng là một tòa án hoặc trọng tài có thể thực hiện quyền tài phán trên một phần của một cuộc tranh chấp nhiều mặt, thậm chí cả khi Tòa thiêu thẩm quyền để xem xét tất cả các vấn đề liên quan đến tranh chấp. Vì vậy, Philippines đã đưa ra điểm thứ 5 về thẩm quyền của Tòa trọng tài đối với các vi phạm bảo vệ môi trường biển. Các quốc gia đều có nghĩa vụ bảo vệ môi trường biển theo các quy định không chỉ của Công ước Luật Biển mà cả của Công ước Đa dạng Sinh học. Điểm này sẽ tăng trọng lượng lập luận của Philippines vì nó ít bảo rằng buộc với vấn đề chế quyền hay phân định biển và do đó sẽ có khả năng làm bảo lưu của Trung Quốc bỏ vô hiệu.

Các bước tiếp theo

Luật sư Philippines hy vọng phiên tòa tiếp sẽ có kết quả sau 90 ngày song với thái độ thiện trung và “đề tránh sự chậm trễ và chi phí không cần thiết và để cung cấp một quy trình công bằng và hiệu quả,” Tòa đã ấn định thời gian xem xét ra phán quyết về thẩm quyền của Tòa và chấp nhận đến kiện của Philippines vào cuối năm 2015. Căn cứ điều 20 (3) Quy chế nội bộ của Tòa, các bước tiếp theo sẽ xét xử nội dung sẽ được trình khai nếu Tòa ra phán quyết có thẩm quyền.

Phiên Tòa sẽ ảnh hưởng đến các nước trong khu vực và cả quốc tế từ hai phía: khả năng phán quyết của Tòa và phần ứng của Trung Quốc.

Tòa sẽ phải xem xét nhiều chủng loại, lập luận của Philippines cũng như các lập luận có thể của Trung Quốc dù nước này vắng mặt. Các quan Tòa là những người có năng lực pháp lý xuất sắc, được lựa chọn cẩn thận và được lập trong xét xử sẽ không

bộ tác động của bộ t c bên nào.

Vì vậy, sau phiên tòa t c s có 3 khả năng Tòa đưa ra là ch:

- Tòa tuyên bố có thẩm quyền và tiếp t c m phiên Tòa xem xét nội dung đ n kiện của Philippines;

- Tòa tuyên bố đ xem xét Tòa có thẩm quyền hay không liên quan đ n nội dung của vụ kiện nên Tòa s k t h p xem xét c v n đ n nội dung, t c s có s k t h p c phiên hình thức và nội dung;

- Tòa tuyên bố không có thẩm quyền vì liên quan đ n tranh chấp ch quy n.

Trong hai trường h p trên, Phán quyết của Tòa có thể chấp thuận hoàn toàn các yêu cầu của Philippines hay có lợi cho Philippines đ đ m này nh ng h n ch đ m khác. Trong đ n kiện của mình, Philippines t p trung yêu cầu Tòa gi i h n yêu sách của Trung Quốc v "quy n lịch s". Song Tòa s ph i cân nh c n u đ ng chín đ n đ c hi u ch là yêu sách ch quy n trên các th c th trong phạm vi của nó và nh v y s ch u s đ i u ch nh t b o l u của Trung Quốc.

Thời gian đ có m t phán quyết cuối cùng s có thể m t hai n m, t c s m nh t vào cuối n m 2017.

Phán quyết s:

- t o c h i thúc đ y phát triển luật bi n qu c t. Các v n đ mà Philippines nêu ra là nh ng đ m ch a rõ ràng trong UNCLOS không s m thì mu n c ng ph i gi i quyết. Phán quyết của Tòa s t o ra nh ng ti n l pháp lý cho các qu c gia trong gi i quyết các tranh chấp t ng t trên th gi i.

- tởo sức mạnh tâm lý và niềm tin vào luật quốc tế nhất là trong kịch bản Tòa coi đúng chín đơn của Trung Quốc là không hợp pháp. Trung Quốc sẽ phải đi qua chính lợi ích của mình và các quốc gia khác cũng được hưởng lợi khi quy định hòa bình các tranh chấp. Cũng đúng quốc tế sẽ có các sự kiện tranh. (Trong vụ Nicaragua kiện Mỹ năm 1985, Tòa xử Nicaragua thắng dù Mỹ không tham gia và không chấp nhận. Mỹ tìm kiếm sự ủng hộ từ Hội đồng Liên Hợp Quốc để giảm hiệu lực phán quyết của Tòa nhưng chỉ có một nước là Israel hỗ trợ. Mỹ và Nicaragua cuối cùng cũng tìm được biện pháp hòa giải). Các quốc gia như Việt Nam, Philippines, Malaysia, Brunei có thể yên tâm triển khai các hoạt động dầu khí và ký kết các hợp đồng đầu tư với các công ty dầu khí nước ngoài trên thềm lục địa kéo dài tiếp liền của mình mà Trung Quốc sẽ khó có sự phản đối. Trung Quốc cũng không thể do phá hủy các rừng san hô hay đánh bắt các nguồn tài nguyên sinh vật Biển Đông mà không bị dằn lòng như nh. [6]

Tuy nhiên, cần chú ý vào phát biểu và hành động của Trung Quốc trên Biển Đông, nước này sẽ không chấp nhận một phán quyết có lợi cho Philippines. Trước mắt, nhiều khả năng Trung Quốc sẽ không trình bản viết bình luận đi kèm trên trang hôm 20/8/2015. [7] Trung Quốc sẽ tìm mọi cách tác động để kéo dài vụ kiện và cũng có thể động của mình ở Biển Đông. Philippines mong muốn chiến thắng trong cuộc chiến pháp lý còn Trung Quốc sẽ thúc đẩy cuộc chiến thực tế, tởo sẽ đã rồi. Trong hai năm chờ phán quyết, Trung Quốc sẽ tiếp tục các hoạt động cũng có đạo nhân tởo, đưa lực lượng chấp pháp và tàu thủy đánh cá xuống sâu Biển Đông, ép các nước “gác tranh chấp cùng khai thác” trên các thềm lục địa của họ, thậm chí thiết lập vùng nhận diện phòng không và mở rộng chiếm đóng một số bãi ngầm ở Biển Đông. Do phán quyết của Tòa chỉ ràng buộc với bên tham gia nên sẽ khó ngăn cản Trung Quốc thiết lập một thay đổi hiện trạng mới trên Biển Đông trong thời gian tới. Bộ trưởng Ngoại giao Philippines năm 2016 cũng sẽ ủng hộ nhất định đến việc thực thi phán quyết. Vì vậy, bên cạnh việc ủng hộ một chiến thắng pháp lý, các nước liên quan sẽ phải có đối sách hữu hiệu hơn trước sự lấn lướt của Bắc Kinh.

Trong hợp xâu nhất, Tòa tuyên bố không thể thềm quyền do các lập luận của Philippines của để thuyết phục. Bắc Kinh sẽ tiếp cũng các hoạt động cũng có chế quyền làm tình hình thêm cũng thũng. Các nước cũng thấy được sẽ không hiệu quả của luật quốc tế và sẽ tìm cách cũng có quốc phòng cũng lợi những hành động phiêu lưu của Bắc Kinh. Tình hình Biển Đông sẽ luôn tiềm ẩn ngòi nổ của một cuộc chiến. Tuy nhiên khi Tòa không có thềm quyền do những hạn chế của UNCLOS thì đi đâu đó cũng đánh cũng cũng cũng quốc tế và nhu cầu cũng tâm xóa bỏ những khoàng xám của luật quốc tế. Một Hội nghị mới về Luật Biển sẽ là một sáng kiến hay.

Hình tượng nà thàn công lý b b t m t nh ng v n gi công b ng cán cân công lý trên logo của Tòa th ng tr c PCA báo hi u các cu c chi n pháp lý đ u không h đ n gi n nh ng công chúng có th k v ng chi n th ng cu i cùng của công lý.

Nguyễn Hồng Thao (Đi h c Qu c gia Hà N i và H c vi n Ngo i giao Vi t Nam)

[1]

<http://www.rappler.com/nation/98769-philippines-china-hague-opening-statement-full-text>

[2] http://www.pca-cpa.org/showfile.asp?fil_id=3005

[3]

http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1217147.shtml

[4] <http://nghiencuubiendong.vn/nghien-cuu-nuoc-ngoai/4443-bo-ngoai-giao-my-y-eu-sach-duong-luoi-bo-cua-trung-quoc-o-bien-dong>

[5] <http://www.philembassy.org.au/statement-by-secretary-of-foreign-affairs-albert-del-rosario-on-the-unclos-arbitral-proceedings-against-china-to-achieve-a-peaceful-and-durable-solution-to-the-dispute-in-the-wps.html>

<http://www.chicagopcq.com/pr02-13.pdf>

[6] <http://thediplomat.com/2015/07/how-china-views-the-south-china-sea-arbitration-case/>

[7] http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2535_665405/t1281252.shtml